

№4 М.Әуезов атындағы жалпы орта білім беретін мектеп

«Тоғызқұмалақ»

Дене шынықтыру пәнінен үйірме жоспары

Дайындаған: Жасмағамбетов Қ.Т.

.

2022-2023 оқу жылы

## Түсінік хат

Бұл бағдарлама бойынша дене тәрбиесінен оқушыларға денсаулықтарын шынықтыру мен салауатты өмір салтын сақтауға тәрбиелейді.

**Үйірме** - бұл сыныптан тыс жұмыстың ең белсенді әрі тиімді формаларының бірі, мұндағы тарау-тақырыптар кеңейіп, тереңдей оқытылады.

Онда оқушылардың тоғызқұмалақ ойыны туралы теориялық білімдерін практикамен ұштастыра отырып, тереңірек таныстыру, ойын барысында аса ептілікке, ұқыптылыққа, ұжымшылдыққа тәрбиелей отырып, барлық уақытта да төзімділік қабілетін дамытуға көңіл бөлінеді.

Тоғызқұмалақ – қазақта кең тараған, өте қызықты, ойлы ойын. Қаратау қазбаларының арасынан табылған тас «қазан» осы тоғызқұмалақты еске салады. Бұл ойын Қызығызстанда, Монғолияда, қарақалпақстанда, Өзбекстан қазақтарның арасында, алыс шетел қазақстанның арасында катты дамыған.

Бұл бас шынықтыратын ойынды біздің ұлттық «шахматымыз» десе болғандай. 162 таспен ойналатын осы бір ойлы ойынның жоғалып кетпеуіне кезінде академик-жазушы Мұхтар Әуезов, халық артисі Қалибек Қуанышбаев, техника ғылымының кандидаты М. Ибраев пен шахматшы Е.Браундардың сіңірген еңбектері өте зор.

Тоғызқұмалақтан алғашқы республикалық жарыс 1948 жылы өткізіліп, жарысқа халық ойынының шеберлері Абайдың немересі Ысқақов (Семей), Аңдамас Жөкеев (Қарағанды), Оспан Қаржауов (Семей), Шорман Өтегенов (Жамбыл) сияқты тоғызқұмалақшылар қатысты.

Республиканың тұңғыш чемпионы Ш.Өтегенов болды. 1948-1960 жылдар аралығында Қазақстан аймағында көптеген біріншіліктер өтті. Осы кезеңдерде қатарынан алты жыл бойы Жамбыл облысының өкілі Рахымбай Ахмамбетов бірінші орынды жеңіп алып отырды. Кейін көп жылдар бойы бірінші орынды В. Поляков пен Қасымов алма кезек жеңіп алып отырды.

Халқымыздың кемеңгер ақыны Абай кезінде тоғызқұмалақтың аса шебер ойыншысы болған.

**Үйірменің мақсаты:**

- а) Оқушылардың денсаулығын нығайту;
- ә) Дене шынықтыру мәдениетін қалыптастыру;
- б) Өзін –өзі тәрбиелеу мен өзін-өзі жетілдіру себептерін белсенді ету.
- в) Тоғызқұмалақ ойыны арқылы төзімділікке үйрету, ой-өрісін дамыту.

**Оқыту міндеттері:**

**Білім беру:**

- Тоғызқұмалақтың шығу тарихымен таныстыру;
- Ойын ережелерін үйрету;
- Оқушыларға тоғызқұмалақ ойыны туралы теориялық білім беру, сайыстар өткізу ережелерімен таныстыру.

**Жетілдіру:**

- Тұлғаның логикалық ойлауын, есте сақтауын, орнықтылығын жаңа басқа да жағымды қасиеттерін жетілдіру;
- Төзімділігін, өз-өзіне және қарсыласына сынмен қарауын;
- Логикалық ойлау әлемі мен бейнелеп ойлаудың сұлулығын бойлатып, қоршаған орта туралы елесін кеңейту;

**Тәрбиелік:**

- Айналасына ұқыптылықпен қарау, жеке қасиеттерін жетілдіруге ұмтылдыру;
- Өзін тәртіпке салуға тәрбиелеу;
- Еріктілік қасиеттерін жетілдіруге және өзін өзі бағалай білуге.

Бұл бағдарламаны игеру барысында оқушылардың пәнді игеруімен қатар ұжымда жұмыстана білуі қалыптасады.



Бекітемін: Мектеп директоры: С.Е.Қабдрахманова

«Тоғызқұмалақ» үйірме сабағының күнтізбелік жоспары

| №  | Тақырыптары                                       | Сағ.<br>саны | Күні  | уақыты                               |
|----|---------------------------------------------------|--------------|-------|--------------------------------------|
| 1  | Тоғызқұмалақ ойынының тарихы                      | 1            | 07.09 | 15 <sup>50</sup><br>16 <sup>35</sup> |
| 2  | Тоғызқұмалақ ойынының ережелері                   | 1            | 14.09 | 15 <sup>50</sup><br>16 <sup>35</sup> |
| 3  | Ойынның басына жоспар құру                        | 1            | 21.09 | 15 <sup>50</sup><br>16 <sup>35</sup> |
| 4  | Отаулар ойынды әрбір отаудан бастаудың ерекшелігі | 1            | 28.09 | 15 <sup>50</sup><br>16 <sup>35</sup> |
| 5  | Жүрісті есептеу жоспары                           | 1            | 05.10 | 15 <sup>50</sup><br>16 <sup>35</sup> |
| 6  | Квалификациялық жарыс                             | 1            | 12.10 | 15 <sup>50</sup><br>16 <sup>35</sup> |
| 7  | Негізгі тактикалық әдістер                        | 1            | 19.10 | 15 <sup>50</sup><br>16 <sup>35</sup> |
| 8  | Байланыс                                          | 1            | 26.10 | 15 <sup>50</sup><br>16 <sup>35</sup> |
| 9  | Қос соққы                                         | 1            | 09.11 | 15 <sup>50</sup><br>16 <sup>35</sup> |
| 10 | Тұздық алу және оны тиімді пайдалану              | 1            | 16.11 | 15 <sup>50</sup><br>16 <sup>35</sup> |
| 11 | Ойнау әдістері                                    | 1            | 23.11 | 15 <sup>50</sup><br>16 <sup>35</sup> |
| 12 | Бірінші, екінші отаулардан тұздық алу             | 1            | 30.11 | 15 <sup>50</sup><br>16 <sup>35</sup> |
| 13 | Үшінші, төртінші отаулардан тұздық алу            | 1            | 07.12 | 15 <sup>50</sup><br>16 <sup>35</sup> |
| 14 | Бесінші, алтыншы отаулардан тұздық алу            | 1            | 14.12 | 15 <sup>50</sup><br>16 <sup>35</sup> |
| 15 | Квалификациялық жарыс                             | 1            | 21.12 | 15 <sup>50</sup><br>16 <sup>35</sup> |
| 16 | Жетінші, сегізінші отаулардан тұздық алу          | 1            | 28.12 | 15 <sup>50</sup><br>16 <sup>35</sup> |
| 17 | Партия талдау                                     | 1            | 11.01 | 15 <sup>50</sup><br>16 <sup>35</sup> |
| 18 | Тұздық алғаннан кейінгі ойын ережелері            | 1            | 18.01 | 15 <sup>50</sup><br>16 <sup>35</sup> |
| 19 | Комбинация және оның идеялары                     | 1            | 25.01 | 15 <sup>50</sup><br>16 <sup>35</sup> |
| 20 | Ойын ортасын дұрыс ойнау                          | 1            | 01.02 | 15 <sup>50</sup><br>16 <sup>35</sup> |
| 21 | Квалификациялық жарыс                             | 1            | 08.02 | 15 <sup>50</sup><br>16 <sup>35</sup> |
| 22 | Позиция артықшылығын калыптастыру және оны сақтау | 1            | 15.02 | 15 <sup>50</sup><br>16 <sup>35</sup> |

|    |                                             |   |               |                                      |
|----|---------------------------------------------|---|---------------|--------------------------------------|
| 23 | Күшті тоғызқұмалақшылардың партиясын талдау | 1 | 22.02         | 15 <sup>50</sup><br>16 <sup>35</sup> |
| 24 | Этюдтерді шешу                              | 1 | 01.03         | 15 <sup>50</sup><br>16 <sup>35</sup> |
| 25 | Позицияға баға беру                         | 1 | <u>08.03.</u> | 15 <sup>50</sup><br>16 <sup>35</sup> |
| 26 | Позиция түрлері                             | 1 | 15.03         | 15 <sup>50</sup><br>16 <sup>35</sup> |
| 27 | Партия түрлері                              | 1 | 05.04         | 15 <sup>50</sup><br>16 <sup>35</sup> |
| 28 | Отаулардағы құмалақтарды топтастыру         | 1 | 12..04        | 15 <sup>50</sup><br>16 <sup>35</sup> |
| 29 | Шабуылға шығу                               | 1 | 19.04         | 15 <sup>50</sup><br>16 <sup>35</sup> |
| 30 | Позициядағы жағдайды жақсарту               | 1 | 26.04         | 15 <sup>50</sup><br>16 <sup>35</sup> |
| 31 | Этюдтерді шешу                              | 1 | 03.05         | 15 <sup>50</sup><br>16 <sup>35</sup> |
| 32 | Партия түрлері                              | 1 | 10.05         | 15 <sup>50</sup><br>16 <sup>35</sup> |
| 33 | Қарсыластың жүрісін шектеу                  | 1 | 17.05         | 15 <sup>50</sup><br>16 <sup>35</sup> |
| 34 | Күрделі комбинациялық жүрістер              | 1 | 24.05         | 15 <sup>50</sup><br>16 <sup>35</sup> |

29.08.2022 ж. №1 әдістемелік кеңесте талқыланып, 31.08.2022 ж №1 педагогикалық кеңесте бекітілді.

Тоғызқұмалақ үйіrmесіне қатысатын оқушылардың тізімі

2022-2023 оу жылы

Жетекшісі: Жасмағамбетов Қ.Т.

| №  | Оқушының аты-жөні    | Туған күні,<br>айы,күні | жынысы | Сыныбы  |
|----|----------------------|-------------------------|--------|---------|
| 1  | Айсағали Наурыз      | 14.03.08ж               | ұл     | 9сынып  |
| 2  | Темірғали Дидар      | 15.07.08ж               | Ұл     | 9сынып  |
| 3  | Бекмағұл Айназ       | 10.04.08ж               | Қыз    | 9сынып  |
| 4  | Қайырбекқызы Шарапат | 18.09.06ж               | Қыз    | 10сынып |
| 5  | Сырлыбайқызы Ардак   | 15.09.06ж               | Қыз    | 10сынып |
| 6  | Мәшен Альбина        | 15.01.07ж               | Қыз    | 10сынып |
| 7  | Өтесін Әнелъ         | 30.01.07ж               | Қыз    | 10сынып |
| 8  | Жаймұқан Қуандық     | 20.03.09ж               | Ұл     | 8сынып  |
| 9  | Шияп Бекжан          | 06.12.06ж               | Ұл     | 10сынып |
| 10 | Жүсіп Раушан         | 26.08.08ж               | Қыз    | 9сынып  |
| 11 | Төлеп Раушан         | 23.04.08ж               | Қыз    | 9сынып  |
| 12 | Сағидолла Ербұлан    | 23.06.08ж               | Ұл     | 9сынып  |
| 13 | Айболатқызы Нұрайна  | 24.04.10ж               | Қыз    | 7сынып  |
| 14 | Алатау Жәнібек       | 16.05.10ж               | Ұл     | 7сынып  |
| 15 | Бекмағұл Айтөре      | 19.02.10ж               | Ұл     | 7сынып  |
| 16 | Нұрхатқызы Гүлназ    | 12.11.09ж               | Қыз    | 7сынып  |
| 17 | Амангелді Айдана     | 25.09.09ж               | Қыз    | 7сынып  |
| 18 | Назарқызы Диляра     | 09.09.09ж               | Қыз    | 7сынып  |
| 19 | Аманова Ғаини        | 12.08.10ж               | Қыз    | 7сынып  |
| 20 | Елемес Көркемай      | 29.11.09ж               | қыз    | 7сынып  |